

Beroemde Bosschenaren (III)

Aandacht voor meer persoonlijkheden

Theo Hoogbergen

De twee vorige afleveringen van 'Bossche Bladen' maakten melding van een breed opgetuigde commissie, die aan de gemeenteraad advies moest uitbrengen voor het aanbrengen van plaquettes ter herinnering aan beroemde Bosschenaren. Uiteindelijk wees de commissie slechts zes 'beroemde' mensen aan. Ze had echter nog meer pijlen op haar boog en noemde naast sommige Bosschenaren 'bekende persoonlijkheden van bovenlokaal belang' (zeven stuks); nog eens tien 'interessante mensen' en zeven 'personen die de aandacht verdienen'.

In totaal dus dertig genomineerden en sinds het vorige nummer van Bossche Bladen (pag. 109) komt daar – als stem des volks – koning Lodewijk Napoleon (1778-1846) bij. Dat is de jongere broer van Napoleon I, de keizer aller Fransen. Deze wees hem aan als koning van Holland (1806-1810). Ik vermoed dat de commissie graag nieuwe namen ontvangt, liefst vergezeld van een motivering en een indeling in een van de vier aangegeven categorieën. De redactie zal, zo nodig, nieuwe namen aan de commissie doorgeven. Alleen personen van de eerste twee categorieën: dertien mensen (de 'beroemde' zes en de zeven 'personen van bovenlokaal belang') wilde de commissie met een plaquette vereren. Overdaad schaadt nu eenmaal.

Wie waren de uitverkorenen, die de commissie na de zes 'beroemde' Bosschenaren tot de tweede categorie van 'persoonlijkheden van bovenlokaal belang' wilde rekenen? Ik vermeld ze in alfabetische volgorde met de motivering waarom de commissie deze 'persoonlijkheden van bovenlokaal belang' acht:

- Alphons Johannes Maria Diepenbrock (1862-1921). Hij was musicus en componist, studeerde klassieke talen, promoveerde in 1888 cum laude op Seneca aan de gemeentelijke universiteit van Amsterdam. Hij was ook enkele jaren – een weinig succesvol – leraar in Latijn en

*Aan de Markt woonde enige tijd de componist Alphons Diepenbrock, hier geportretteerd door Jan Toorop in 1911. In 'De Kleine Winst', zoals het pand thans genoemd wordt, was lang daarvoor overigens het atelier van de vader van Jheronimus Bosch gehuisvest.
(Foto: Stadsarchief)*

Grieks aan het Stedelijk Gymnasium, toen nog gevestigd aan het Nachtegaalslaantje. Als musicus was hij een autodidact. Zijn grootste verdienste ligt op het

gebied van de katholieke kerkmuziek, waarvan vooral zijn monumentale 'Missa In die festo' van belang is. Deze mis componeerde hij in onze stad op de Markt nr. 29 (huis: *De Kleine Winst*), waar hij als vrijgezel een kamer bewoonde.

- Pieter de Gruyter (1795-1867) stichtte het kruideniers-concern P. de Gruyter & Zn in de Orthenstraat. Hij begon als zoon van een grutter en korenkoper een eenvoudige winkel aan de Hooge Steenweg. Zijn kleinzonen Lambert en Jacques zorgden aan het einde van de negentiende eeuw voor landelijke bekendheid. In 1905 werd de eerste winkel aan de Smalle Haven gebouwd. Winkels van De Gruyter in het hele land muntten uit door een prachtige inrichting en een fraaie betegeling met voorstellingen van landen waar de te verkopen producten vandaan kwamen. Oudere Bosschenaren herinneren zich ongetwijfeld de speciale dagen, waarop de fabriek koffie of cacao verwerkte. De hele stad geurde er naar. Bekend is *het snoepje van de week*. Kees van den Oord schreef een fraaie studie naar aanleiding van de druk bezochte tentoonstelling *De geschiedenis van een kruideniersimperium* in het Noordbrabants Museum in 2000.
- Cornelis Rudolphus Hermans (1805-1869) kreeg bekendheid als regionaal en lokaal historicus. Hij was geschiedvorser en archeoloog in een tijd dat nog maar weinig mensen deze disciplines professioneel beoefenden. Hermans behoorde tot de oprichters en was bibliothecaris van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen en tegelijk lange tijd (1834-1869) rector van de Latijnse School, die toen in de Papenhulst gevestigd was. Na 1848 heette de school Stedelijk Gymnasium. Het aantal leerlingen was uiterst bescheiden en dat gaf Hermans gelegenheid zijn activiteiten ook tot andere terreinen uit te strekken. In 1841 benoemde het gemeentebestuur hem tot de eerste archivaris van de stad. Een twintigtal jaren geleden is de omvangrijke bibliotheek van het Genootschap eigendom geworden van de provincie Noord-Brabant en in beheer gegeven aan de Katholieke Universiteit Brabant, een daad die toen in de stad voor groot rumoer zorgde. Het sterfhuis van Hermans is Hinthamerstraat 53.
- Jan Heijmans (1902-1965) is de grondlegger en naamgever van het Heijmansconcern, dat nu in het hele land grote bouwprojecten realiseert. Het bedrijf groeide onder zijn leiding, maar ook na zijn dood, uit tot een van de machtigste ondernemingen, die er niet voor terugdeinst risicovolle projecten, waarvoor innovatieve bouwmethoden nodig zijn, aan te pakken. Jan Heijmans was onder meer voorzitter van de Nederlandse Vereniging van wegenbouwers, afdeling Zuid en voorzitter van de Commissie Vakopleiding Stratenmakers. Hij werd kerkelijk en tweemaal koninklijk onderscheiden. Geboren en getogen in Rosmalen kan een plaquette het meest zinnig worden aangebracht op het adres Graafsebaan 13 in Rosmalen.
- Dom Hans van der Laan (1904-1980) was bekend als architect. Aan de Technische Hogeschool in Delft studeerde hij bij prof. M.J. Granpré Molière, grondlegger van de zogenoemde Delftse School. Hij trad in bij de orde van de Benedictijnen en leefde als monnik en priester in de kloosters van Oosterhout en Vaals. Na de Tweede Wereldoorlog zette hij in het Bossche Kruithuis een cursus *kerkelijke architectuur* op samen met zijn broer Nico, die richtinggevend werd voor zowel kerkelijke als profane bouw. In de door hem ontwikkelde architectuurtheorie en bouwstijl, bekend als *De Bossche School*, speelt 'het plastische getal' een belangrijke rol. Hij bouwde aan het bestaande klooster Mamelis te Vaals o.a. de kapel en de bibliotheek. Een van zijn fraaiste producten is de abdij Roosenberg te Waasmunster in België. In onze stad zijn voorbeelden van *De Bossche School*-stijl te zien in de Sint-Lucaskerk, het Sint Janslyceum, de flats aan de Pettelaarseweg, Adriaen Willaertstraat en het Bisschoppelijk Archief aan de Lange Putstraat.
- Franciscus Antonius Augustinus van Lanschot (1768-1851). Hij stichtte het handelshuis in koloniale waren, dat hij in 1837 omvormde tot het bekende bankierskantoor in onze stad, dat tal van vestigingen heeft in het hele land. Van Lanschot geldt als de oprichter van de *Vaderlandse Sociëteit*. Hij was hoofd van het zogenoemde *Armenzorg Blok van de Markt* en lid van de gemeenteraad van 1810-1851. Als zijn geboortehuis geldt Markt 61 en als werkhuis Markt 17.
- Hendrik Vos (14..-1523). Hij was afkomstig uit Den Bosch en als monnik van de Augustijner eremieten een collega van de hervormer Maarten Luther. In diens geboortestad Eisleben nam hij de reformatorische ideeën van Luther over, werd spoedig verdacht van sympathieën met de 'nieuwe religie', in de kraag gegrepen en in 1523 op de Grote Markt in Brussel verbrand. Hij wordt beschouwd als de eerste protestantse martelaar. Luther schreef een gedicht over hem en zijn medemartelaren: *Ein neues Lied wir heben an*. In de Nederlandse Hervormde Kerk aan het Kerkplein hangt een plaquette te zijner herinnering.